

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ เพราะเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนามายาวนาน ในทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาติไทยเนื่องมาด้วยกันกับความ เป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมาจนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเป็น ประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนในด้านวัฒนธรรม คนไทยมีความผูกพันกับ หลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน วัฒนธรรมประเพณี ภาษา สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมแขนงต่างๆ ลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตล้วนมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน สำคัญ ซึ่งทำให้พูดได้อย่างมั่นใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย¹

นอกจากนี้ สถิติข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอาจเป็นเครื่องยืนยันความเป็นเมืองพุทธของ สังคมไทยดังกล่าวนั้นได้ กล่าวคือ ประเทศไทยมีประชากรที่เป็นพุทธศาสนิกชนจำนวน 46,902,100 คน ซึ่งถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ(94 %) มีวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำนวน 34,654 วัด มีพระภิกษุ จำนวน 250,437 รูป และสามเณรอีกจำนวน 62,830 รูป² (สถิติปี พ.ศ.2548) ด้วยเหตุนี้ นอกจาก ประเทศไทยจะได้รับการขนานนามว่า “สยามเมืองยิ้ม” เพราะความมีอัธยาศัยดี มีน้ำใจ มีความเมตตาเอื้อ เพื่อต่อผู้อื่น อันเป็นสิ่งที่ได้รับการอบรมบ่มเพาะมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ประเทศไทยยัง ได้รับการขนานนามว่า “ดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัสตร์”³ หรือในภาษาอังกฤษว่า “The Kingdom of The

¹ คณะกรรมการการศึกษาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมวุฒิสภา, “แผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา,” เอกสารเผยแผ่การสัมมนา เรื่อง ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, 2548 (อัดสำเนา), น.20.

² สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “ข้อมูลสถิติ,” <<http://www.onab.go.th>>, 2549.

³ เสนาะ ผดุงฉัตร, “พระพุทธศาสนากับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542,” <http://202.28.52.4/article/article_file/buddhism_act.html>, 2542.

Yellow Robe”⁴ อันหมายถึง ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมีสัญลักษณ์สำคัญที่เห็นได้เด่นชัด คือ ผ้ากาสาवพัศตรีนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันอาจมีสถานการณ์บางอย่างที่ทำให้เกิดข้อกังขาในความเป็นเมืองพุทธของประเทศไทย สถานการณ์ที่ว่่านั้นได้แก่ สภาพปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน รวมถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้สังคมไทยประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับความเสื่อมทางด้านศีลธรรมจรรยาของประชาชนในชาติ อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการประพฤตินิยมชอบในวงราชการ ปัญหาเกี่ยวกับสื่อลามกและการประพฤตินอจาร ปัญหาการก่อการร้ายและปัญหาความแตกแยกสามัคคีของคนในสังคม ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาสำคัญที่บั่นทอนและทำลายสันติสุขโดยภาพรวมของสังคมมาอย่างต่อเนื่อง และมีที่ท้าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นด้วยเหตุผลหลายประการ ประเด็นสำคัญ คือ เมื่อเมืองไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ สภาพปัญหาเหล่านี้จึงไม่น่าที่จะเกิดขึ้น เพราะพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนและวิถีปฏิบัติที่ขัดแย้งกับแนวทางที่ก่อให้เกิดปัญหาเหล่านี้โดยสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากหลักโอวาท 3 ซึ่งเป็นหัวใจคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ (1) การไม่ทำบาปทั้งปวง (2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ (3) การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์⁵ ซึ่งถือเป็นกรอบคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนา เน้นให้ละเว้นความชั่วทุกชนิด ทำความดีให้ถึงพร้อม และพยายามชำระล้างกิเลสเหตุเศร้าหมองภายในจิตใจอันเป็นต้นตอของความประพฤติชั่วให้หมดไป

นอกจากนี้ หลักการปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับพุทธศาสนิกชนอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่เด่นชัดที่สุดว่า สภาพปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมีลักษณะขัดแย้งหรือสวนทางกัน คือ หลักเบญจศีล หรือ ศีล 5⁶ ได้แก่

ศีลข้อ 1 ให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ (ปาณาติปาตา เวรมณี) มีเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนชีวิตกันและกัน แต่ในสังคมไทยยังมีการฆ่า การเบียดเบียนทำร้าย การก่อการร้ายรายวันอย่างต่อเนื่อง

⁴ ผู้จัดการรายวัน, “เปิดตำนานไปรษณีย์แล้วไปพิพิธภัณฑสถานไปรษณียากร,” ผู้จัดการรายวัน (8 กรกฎาคม 2548) : 11.

⁵ ที่.ม. 10/54/57.

⁶ ที่.ป.า. 11/286/247.

ศีลข้อ 2 ให้เว้นจากการยึดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้มาเป็นของตน (อทินนาทานา เวรมณี) ประกอบสัมมาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยความสุจริต ไม่ลักขโมย ปล้นจี้ผู้อื่น แต่สังคมไทยยังมีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การลัก ขโมย ต้ม ตุ่น การฉกชิง วิ่งราวทรัพย์ ทุกวัน

ศีลข้อ 3 ให้เว้นจากการประพฤตินอกใจกันของคู่ครอง (กาเมสุ มิฉจจาธา เวรมณี) ไม่ล่วงละเมิดผิดประเวณีกับลูก ภรรยาหรือสามีของผู้อื่น มีความสำรวม ระมัดระวังไม่หมกมุ่นในเรื่องกามารมณ์ แต่สังคมไทยยังมีการประพฤตินอกใจ ข่มขืน กระทำชำเรา คบชู้ ปัญหาการหย่าร้างเนื่องจากการประพฤตินอกใจกันของคู่ครอง โรคเอดส์ การค้าประเวณี และสื่อลามกอนาจารทั้งหลายทั้งที่เป็นหนังสือ แผ่นซีดีและเว็บไซต์ลามกยังมีอยู่มากมาย

ศีลข้อ 4 ให้เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาทา เวรมณี) ใช้คำพูดในทางที่ไม่เกิดโทษทั้งแก่ตนและผู้อื่น มีสัจจะ ซื่อสัตย์ในคำพูด แต่สังคมไทยยังมีปัญหาการโกหกหลอกลวงกันมากมายรูปแบบ การใส่ร้ายกันด้วยวาจาและการสื่อสารวิธีอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริงและได้รับความเสียหายกันดังปรากฏเป็นข่าวอยู่เป็นประจำ

ศีลข้อ 5 ให้เว้นจากการดื่มสุราเมรัยและเสพของมีนเมาทุกชนิดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (สุราเมรัยมัชชปมาทัญฐานา เวรมณี) พยายามรักษาและพัฒนาสติสัมปชัญญะของตนให้สมบูรณ์อยู่เสมอ ๆ แต่สังคมไทยยังมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาเมาแล้วขับหรืออุบัติเหตุอันเกิดจากความเมาสุรา การค้ายาบ้า การจัดปาร์ตี้เสพยาของเยาวชนในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสะพานไปสู่ปัญหาสังคมอื่น ๆ อีกมากมาย

เหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สังคมไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ เพราะมองโดยจำนวนประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนาซึ่งมีจำนวนมากตามสำมะโนครัวและมองโดยอิงประวัติศาสตร์ของชาติที่มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามายาวนาน จนถือกันว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรม ประเพณี และสร้างสรรค์วิถีชีวิตอย่างเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยส่วนใหญ่ แต่เมื่อหันมามองสภาพปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งสวนทางกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ย่อมแสดงให้เห็นว่า คุณภาพของความเป็นพุทธ อาจดูไม่สมคำเรียกว่าเป็นเมืองพุทธเลย

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เมืองไทย ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ อยู่ในสภาพการณ์เช่นนี้ ก็คือ การที่ชาวพุทธบางส่วนไม่ได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเอง การจะแก้ปัญหาดังกล่าวให้ลดน้อยลง ทุกฝ่ายจึงต้องพยายามส่งเสริมให้ชาวพุทธศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชาวพุทธตระหนักในคุณค่าของการศึกษาและปฏิบัติธรรมให้ได้

สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีเปิดสัมมนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ ความว่า

ทุกคนที่ถือตัวว่าเป็นพุทธศาสนิกชน จะต้องศึกษาพุทธศาสนาตามภูมิปัญญาความสามารถ และโอกาสของตน ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง กระทั่งขั้นในหลักธรรม เมื่อศึกษาเข้าใจแล้ว เห็นประโยชน์แล้ว ก็น้อมนำมาปฏิบัติทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน และภาระงานของตนเพื่อให้เกิดความสุข ตามชีวิตความประพฤติปฏิบัติของแต่ละคน ถ้าชาวพุทธรู้ธรรมะ ปฏิบัติธรรมะอย่างถูกต้องทั่วถึงกันมากขึ้น ปฏิบัติการบ่อนเบียนพระศาสนาให้เศร้าหมองก็จะลดน้อยลง เพราะทุกวันนี้ ที่เกิดความเสื่อมเสียหายก็มีผู้ใดใครอื่นทำให้ เป็นเรื่องที่ชาวพุทธผู้ไม่รู้ ไม่เข้าใจ และไม่ปฏิบัติตามธรรมะทำขึ้นเกือบทั้งนั้น⁷

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชาวพุทธไม่ปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ ระบบสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่และความเจริญทางด้านวัตถุที่ล้นเหลือเข้ามาสู่ประเทศไทย ค่านิยมด้านวัตถุจากตะวันตก รวมถึงวิถีชีวิต วิถีสังคมที่ถูกหล่อหลอมด้วยแนวคิดบริโภคนิยม การเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้า สถานบันเทิงเริงรมย์ และแหล่งอบายมุขอีกมากมาย ทำให้ประชาชนถูกดึงดูดเข้าสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ ทอดทิ้งวิถีชีวิตแบบเดิม เพิ่มความเห็นแก่ตัว แข่งแย่งกันมากขึ้น ละทิ้งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามดั้งเดิม ไม่สนใจการทำบุญ การเข้าวัดปฏิบัติธรรม วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชน หรือเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนจึงถูกลดบทบาทลงโดยปริยาย

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภาวะห่างวัดของประชาชนจึงเกิดขึ้น และเป็นสาเหตุให้ชาวพุทธไม่ได้เรียนรู้และเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การนับถือศาสนาจึงเป็นแต่เพียงนับถือตาม ๆ กันมา และผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธไม่น้อยก็เป็นแต่เพียงชาวพุทธในสำมะโนครัวประชากรเท่านั้น ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธา ไม่ได้รู้สึกถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม กลับมองพระพุทธศาสนาแยกส่วนกับวิถีชีวิต มองว่าพระสงฆ์อยู่คนละโลกกับชาวบ้าน มองธรรมะเป็นคนละเรื่องกับทางโลก ปัญหาความเสื่อมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมจึงทวีความรุนแรงและแผ่กระจายวงกว้างมากขึ้น เพราะสถาบันหรือองค์กรที่เคยมีบทบาทด้านจิตใจ คือ วัด มีความห่างเหินกับประชาชน พระสงฆ์ที่เคยเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

⁷ ปภาโสภิกขุ, “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาพระธรรมวินัย,” วารสารแม่กองธรรม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม 2549) : น.14.

ซึ่งถูกชี้ผิดให้สังคม ถูกลดคุณค่าลดบทบาทสำคัญทางสังคม ธรรมะซึ่งเคยเป็นคติพจน์ประจำใจ ถูกลบเลือนไปจากความรู้สึกนึกคิด

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสภาพสังคมดังที่กล่าวมา วัดซึ่งเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหลาย ๆ แห่งได้พยายามหาช่องทางในการธำรงไว้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมให้ดำรงอยู่ เพื่อเป็นกระแสต่อต้านลัทธิ ค่านิยม และวิถีชีวิตที่บั่นทอนสันติสุขในการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม โดยการ เชิญชวนและชักนำพุทธศาสนิกชนให้ใกล้ชิดพุทธศาสนา ด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งในลักษณะที่เป็นการเผยแพร่เชิงรับและเชิงรุก อาทิ การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้นเป็นพิเศษ ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามแต่โอกาส สถานที่ ความพร้อมของทางวัดและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนตระหนักถึงผลร้ายการขาดศีลธรรมจรรยาในการดำเนินชีวิตและเห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมอันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีที่ถูกต้องดีงาม

วัดที่มีผลงานโดดเด่นในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในปัจจุบันมีมากมายหลายวัดด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น วัดที่ได้รับการคัดเลือกโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาว่ามีรูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรมดีเด่น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 จำนวน 62 วัด⁸ โดยเฉพาะด้านเผยแพร่ศาสนธรรมมีหลายวัดที่มีชื่อเสียง อาทิ วัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, วัดถ้ำสุมะโน กิ่งอำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง, วัดปานานาชาติ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, วัดพระพุทธบาทตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน , วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพฯ และวัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร⁹

วัดเหล่านี้ พยายามที่จะคงบทบาทเดิมในด้านการพัฒนาจิตใจ ยกกระดับสติปัญญาให้ประชาชน และขับเคลื่อนครองธรรมให้ดำเนินไป เพื่อจรรโลงสังคมให้ดำรงอยู่อย่างสันติ กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดดังกล่าวล้วนเน้นเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาด้านจิตใจ เช่น ปฏิบัติธรรมบวช

⁸ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, รูปแบบและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรมดีเด่น (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2548), น. คำนำ.

⁹ เรืองเดียวกัน, น.ง.

เนกขัมมะหรือบวชชีพรามณ์ การปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่างๆ การอบรมพัฒนาจิตด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์¹⁰

นอกจากวัดดังกล่าวเหล่านี้แล้ว วัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา¹¹ เป็นอีกวัดหนึ่งที่ตระหนักถึงปัญหาสังคมในปัจจุบัน และได้พยายามริเริ่มจัดโครงการต่างๆ มากมายเพื่อช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว อาทิ โครงการศูนย์พุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา มีจิตสำนึกรักพระพุทธศาสนาและได้รับการฝึกฝนพัฒนาตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้มีโอกาสศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบของการบรรพชาเป็นระยะเวลา 1 เดือนและสนับสนุนสามเณรผู้สนใจศึกษาต่อด้านพระปริยัติธรรมให้ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงจนถึงชั้นอุดมศึกษา โครงการปฏิบัติธรรมในเทศกาลเข้าพรรษา มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้บำเพ็ญความดี ลด ละ เลิกอบายมุขเพื่อเป็นการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี และโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนตระหนักถึงคุณค่าของวันสำคัญนั้นๆ สร้างเสริมศรัทธาและปัญญาให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของพุทธศาสนิกชนและเป็นโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น

จากที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า วัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา เป็นวัดสำคัญอีกวัดหนึ่งซึ่งมีบทบาทที่น่าสนใจ ท่ามกลางสภาพสังคมที่กำลังต้องการการพัฒนา ด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนเช่นนี้ เพราะเหตุว่าบทบาทของวัดเอกในปัจจุบันนี้ มิได้เป็นเพียงแค่ศาสนสถานสำหรับประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่วัดเอกได้กลายเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้และพัฒนาตนเองสำหรับพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ถือได้ว่าเป็นโครงการที่ประชาชนให้ความสนใจมากขึ้นโดยลำดับ และมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง

¹⁰ วัดถ้ำสุมะโน, “กำหนดปฏิบัติธรรมของวัดถ้ำสุมะโน,” <http://www.geocities.com/sumano_th>, 2550.

¹¹ วัดเอก, “แบบรายงานผลการพัฒนาวัดประกอบเรื่องขอยกวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นประจำปี พ.ศ.2550,” <<http://www.wateak.org/document/report.doc>>, 2549.

โครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญนั้น ได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 25-27 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 โดยมีชื่อโครงการว่า “โครงการปฏิบัติธรรมวิสาขบูชารำลึก” ต่อจากนั้นทางวัดได้มีการจัดโครงการในวันสำคัญต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน โดยคณะสงฆ์วัดเอกเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ รูปแบบการดำเนินงานนั้นมีการกำหนดให้พุทธศาสนิกชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการสมัครเข้าร่วมโครงการได้โดยไม่จำกัดเพศและวัย และกำหนดให้ผู้เข้าร่วมโครงการนุ่งขาวห่มขาว รักษาศีล 8 ร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ตามตารางกิจกรรมที่ทางโครงการกำหนดไว้

สำหรับกำหนดเวลาในการจัดโครงการนั้น ทางวัดจัดขึ้นประจำทุกปีในช่วงวันสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันพ่อแห่งชาติ โดยมีชื่อโครงการแต่ละครั้ง ดังนี้

1. โครงการปฏิบัติธรรมมาฆบูชารำลึก
2. โครงการปฏิบัติธรรมวิสาขบูชารำลึก
3. โครงการปฏิบัติธรรมอาสาฬหบูชารำลึก
4. โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคมหาราช

กิจกรรมหลักของโครงการ ได้แก่ การสวดมนต์เข้า-เย็น การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การบริหารกายด้วยโยคะสมาธิ การทำบุญตักบาตร การฟังธรรมบรรยาย การร่วมเสวนาธรรม การประกอบพิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจุดเทียนชัยถวายพระพรในวันพ่อแห่งชาติ และการร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น กิจกรรมตักบาตรความดี, กิจกรรมทอดผ้าป่าความดี เผาผีความชั่ว, กิจกรรมฝังบาปฝากบุญ, กิจกรรมพุทธบูชา, กิจกรรมอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่และพิธีเวียนเทียน¹²

ผู้วิจัย ในฐานะที่มีส่วนริเริ่มโครงการดังกล่าวมาตั้งแต่ครั้งแรกและได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นกรรมการโครงการและวิทยากรของโครงการมาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน ได้เล็งเห็นว่าโครงการดังกล่าวยังไม่เคยมีการสำรวจข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยการสำรวจถึงสภาพปัญหาในการดำเนินการ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการและความคิดเห็นด้านต่าง ๆ แล้วนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการในอนาคตต่อไป อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยกว้างขวางโดยเฉพาะในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ

¹² วัดเอก, เอกสารสรุปผลการดำเนินงานโครงการปฏิบัติธรรมของวัดเอก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547-2549,(เอกสารจัดสำเนา).

พุทธศาสนิกชนและกระตุ้นเตือนให้สังคมตระหนักในความสำคัญของการปฏิบัติธรรมที่มีทั้งต่อตนเองและสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เห็นสมควรที่จะศึกษาวิจัยให้บรรลุผลดังกล่าวนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญ: กรณีศึกษาวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา” นี้

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาโครงการให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสอดคล้องกับความต้องการของพุทธศาสนิกชน ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและธำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สนับสนุนโครงการและผู้บริหารโครงการเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.2.2 เพื่อประเมินผลโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ในด้านต่าง ๆ

1.2.3 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.2.4 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดโครงการปฏิบัติธรรมหรือกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันของวัดอื่น ๆ ในสังคมไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สนับสนุนโครงการ ผู้บริหารโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการ เกี่ยวกับประสิทธิภาพด้านต่าง ๆ ของโครงการและประสิทธิผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการของพุทธศาสนิกชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร ทั้ง

ยังศึกษาความพึงพอใจและความรู้ที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับจากโครงการ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโครงการให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมโดยวงกว้างมากยิ่งขึ้น

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้กลุ่มประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สนับสนุนโครงการ จำนวน 5 รูป/คน ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอกระแสดินธุ์ เจ้าคณะตำบลเชิงแส ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเชิงแส และกรรมการวัดเอก

กลุ่มที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโครงการ จำนวน 5 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก

กลุ่มที่ 3 เป็นการใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยการสุ่มแบบเจาะจง(Purposive Sampling)¹³ จำนวน 230 คน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมมาฆบูชารำลึก ประจำปี 2550 ระหว่างวันที่ 2-4 มีนาคม 2550

เมื่อรวมกลุ่มประชากรในการศึกษาวิจัยทั้งหมด คือ กลุ่มที่ 1, 2 และ 3 จะได้ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 240 รูป/คน

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญ ณ วัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงที่มีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก ภายในเดือนธันวาคม 2549 - เดือนเมษายน 2550

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 4 ประการข้างต้นบรรลุผลสำเร็จได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาวิจัยโดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร คือ พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา หนังสือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุด

¹³ ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.อินเตอร์ พรีนซ์, 2548), น.66.

กลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอสมุดสภาวิจัยแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดโรงเรียนหลวงพ่อดิมประสิทธิ์วิทยา(วัดเอก)

1.4.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก ได้แก่ ผู้สนับสนุนโครงการ และผู้บริหารโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 10 รูป/คน และแจกแบบสอบถามผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 230 ชุด

เมื่อรวบรวมข้อมูลทั้งจากภาคเอกสารและภาคสนามดังกล่าวแล้ว จึงนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ และสรุปผลตามลำดับ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยนี้ หากได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินการวิจัยแล้ว ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมี ดังนี้

1.5.1 ได้รับทราบความคิดเห็นของผู้สนับสนุนโครงการ ผู้บริหารโครงการและผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการต่อไป

1.5.2 ได้รับทราบถึงความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.5.3 ได้แนวทางในการพัฒนาโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.5.4 เป็นแนวทางในการจัดโครงการปฏิบัติธรรมหรือกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันสำหรับวัดอื่น ๆ ในสังคมไทย

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยไว้ ดังนี้

1.6.1 โครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญ หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งจัดโดยวัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์

จังหวัดสงขลา โดยมีกำหนดการจัดเป็นประจำทุกปีในช่วงวันสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเฉลิมพระชนมพรรษา (5 ธันวาคม)

1.6.2 การปฏิบัติธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ไม่จำเพาะเพียงการเจริญกรรมฐานเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการนำหลักธรรมต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันด้วย

1.6.3 ผู้สนับสนุนโครงการ หมายถึง บุคคลและหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนในการส่งเสริม สนับสนุนและอุปถัมภ์โครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอกระเสสิงห์ เจ้าคณะตำบลเชิงแส สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงแส และคณะกรรมการวัดเอก

1.6.4 ผู้บริหารโครงการ หมายถึง คณะกรรมการโครงการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก

1.6.5 ผู้เข้าร่วมโครงการ หมายถึง พุทธศาสนิกชนผู้สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของวัดเอก ตามกำหนดเวลาของโครงการ